



ВІЙНИ СУЧАСНОСТІ

ПРОТИРАКЕТНА ОБОРОНА США В ЄВРОПІ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК РОЗБУДОВИ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ



Світлана ЛІПКЕВИЧ,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Наукового центру Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (м. Львів)

***Ліпкевич С.** Протиракетна оборона США в Європі як визначальний чинник розбудови сучасної архітектури європейської системи безпеки.*

В статті проаналізовано зусилля військово-політичного керівництва США щодо створення елементів Національної протиракетної оборони на європейському континенті протягом 2008–2011 років та вплив цього процесу на функціонування наявної системи безпеки в Європі.

***Ключові слова:** протиракетна оборона, національна безпека, стратегічні ядерні сили, паритет стратегічних озброєнь, Сполучені Штати Америки, Російська Федерація.*

***Ліпкевич С.** Противоракетная оборона США в Европе как определяющий фактор создания современной архитектуры европейской системы безопасности.*

В статье проанализировано усилия военно-политического руководства США по созданию элементов национальной противоракетной обороны на европейском континенте в 2008–2011 гг. и влияние этого процесса на функционирование системы безопасности.

***Ключевые слова:** противоракетная оборона, национальная безопасность, стратегические ядерные силы, паритет стратегических вооружений, Соединенные Штаты Америки, Российская Федерация.*

Lipkevych S. *U.S. missile defense in Europe as a determining factor in the development of modern architecture of European security.*

The article analyzes the efforts of military-political United States leadership to create National missile defense elements in Europe between 2008-2011 and its influence on functioning of existing security system in Europe.

Keywords: *missile defense, national security, strategic nuclear forces, strategic weapons parity, United States, Russian Federation*

Протягом останнього десятиліття стосунки між Сполученими Штатами Америки та Російською Федерацією певним чином визначаються прагненням військово-політичного керівництва США створити ефективну систему Національної протиракетної оборони (НПРО) та розмістити окремі її елементи за межами своєї території. У зв'язку з цим військово-політичне керівництво Російської Федерації однозначно висловило міркування, що розташування елементів протиракетної оборони США у безпосередній близькості до кордонів Росії створює загрозу національним інтересам РФ і дії у відповідь будуть дуже серйозними, аж до застосування ядерної зброї для знищення елементів системи протиракетної оборони США у тих країнах, де вони розташовані.

Безсумнівно, в умовах загострення відносин між Росією та США у сфері роззброєння і контролю над озброєннями, підриву зусиль, спрямованих на розроблення заходів взаємної довіри, на розбудову системи загальноєвропейської безпеки, Україна як європейська держава, що будує своє майбутнє на засадах загальноновизнаних універсальних цінностей, не може залишатися осторонь процесів розбудови демократичного й безпечного життєвого простору. Географічне ж розташування України таке, що будь-яке протистояння між Сходом та Заходом через протиракетну оборону негативно відбивається на питаннях її національної безпеки. Саме тому політична стратегія України щодо розгортання американської ПРО на європейському континенті повинна спиратися на тверезу, науково обґрунтовану

оцінку такої ситуації відповідно до інтересів народу України.

У цій статті розглянуті заходи Сполучених Штатів Америки щодо розгортання третього позиційного району Національної протиракетної оборони на європейському континенті та ставлення до цього Російської Федерації. Виходячи з актуальності проблеми, автор ставить за мету проаналізувати ситуацію, яка може виникнути після створення третього позиційного району НПРО США і обміркувати вже здійснені та можливі контрзаходи військово-політичного керівництва Росії щодо НПРО США в Європі.

Окремі аспекти створення та розвитку НПРО США знайшли своє віддзеркалення у поодиноких наукових працях вітчизняних дослідників [1–3], однак не всі питання, що стосуються реагування Росії у відповідь на прагнення США розгорнути певні елементи своєї Національної протиракетної оборони в Європі, зокрема протягом 2008–2011 років, дістали належне висвітлення.

Слід відзначити, що під час «холодної» війни та після розпаду СРСР будівництво оборонних споруд проти ракет вірогідного противника розцінювалось як сприяння дестабілізації ситуації в сфері безпеки, тому що коли в жодній зі сторін немає можливості побудувати собі ефективний протиракетний щит, не виникне спокуси завдати ракетно-ядерного удару евентуальному противнику.

13 грудня 2001 року Президент США Джордж Буш повідомив російську сторону, що США виходять із Договору по ПРО, а 17 грудня 2002 року Дж. Буш віддав наказ

розпочати розгортання системи протиракетної оборони. У наказі було підкреслено, що боротьба проти нових загроз – найвищий пріоритет для Президента як головнокомандувача та його адміністрації, тому Міністерство оборони США повинно розпочати розгортання системи ПРО, яка гарантує безпеку Америці від нових загроз. Система ПРО призначена для захисту території США, американських військ, які розташовані у різних регіонах світу, а також союзників Сполучених Штатів [4; 5, 4].

Загальна концепція ПРО США передбачає створення глибоко ешелонованої системи, яка розрахована на застосування неядерних засобів перехоплення балістичних ракет будь-яких типів на всіх ділянках траєкторії польоту – початковому, середньому та кінцевому. Дії інформаційно-розвідувальних та вогневих засобів, а також обмін даними між ними повинні здійснюватися в межах єдиної системи бойового керування та зв'язку. Розгортання Національної системи ПРО планували здійснити у два етапи. Перший етап (так звана перша черга) припадав на 2004–2005 роки, коли повинні бути розгорнуті компоненти НПРО наземної і морської конфігурації (так звані компоненти першого, або верхнього, ешелону).

Варто відзначити, що вже на початку 2007 року до наземних компонентів бойового застосування НПРО відносились два позиційні райони. Перший позиційний район був побудований на базі «Ванденберг» (штат Каліфорнія). Офіційно вважалося, що у «Ванденберзі» розташовано всього дві ракети, однак з цієї бази періодично здійснювалися випробувальні пуски протиракет, так що кількість перехоплювачів весь час варіювалася. Другий позиційний район був розташований на Алясці у Форт-Грізлі. Там у шахтах стояли 14 ракет. Крім того, Командуванню ПРО були підпорядковані 300 протиракет ПАР-3 у складі частин і підрозділів наземних зенітно-ракетних комплексів «Патріот» та два крейсери і десять есмінців, які мали на озброєнні протиракетні «Стан-

дарт-3». До системи ПРО США також входили радіолокаційні станції (РЛС) наземного базування: Beale (Каліфорнія), Cobra Dane (острів Шемія, Алеутські острови), у місті Файлінгдейлз-Мур (Великобританія), на базі Туле (Гренландія), РЛС передового базування на острові Хонсю (Японія), РЛС Globus-2 на острові Варде (Норвегія). Крім того, біля острова Адак (Алеутські острови) на нафтовій платформі, яка впиралася у дно і була здатна протистояти буревіям, був розташований радар SBR. В інтересах Командування ПРО щодо контролю космічного простору та попередження про ракетно-ядерний удар працювали також радіолокаційні пости Кваджалейн (атол Кваджалейн), Еглін (штат Флорида) і станції спеціального корабля стеження Військово-морських сил США «Інвінсібл» та випробувального судна «Обзервейшн Айленд» [6, 10; 7, 54; 8, 3].

З самого початку активного розгортання Національної ПРО США, військово-політичне керівництво Російської Федерації виступило проти її розбудови, тому що вважало, що у випадку використання кінетичних, лазерних та інших перспективних засобів впливу на російські міжконтинентальні балістичні ракети неможливо викреслити те, що повномасштабне розгортання Національної протиракетної оборони США надзвичайно зменшить ефективність складових стратегічних ядерних сил наземного та морського базування Збройних Сил Росії. НПРО США була у змозі забезпечити їх виживання навіть у випадку повномасштабного ядерного конфлікту між Америкою та Росією. Через те вся система безпеки, яка існувала між США і Російською Федерацією і була заснована на реалізації принципу забезпечення можливості взаємного гарантованого знищення, докорінним чином могла бути зруйнована.

У січні 2006 року адміністрація США заявила про свої плани розгортання третього позиційного району ПРО у Східній Європі в період до 2013 року. До його складу перед-

бачали включити десять шахтних пускових установок протиракет, розташованих у Польщі, та потужну радіолокаційну станцію у Чехії. Вже у лютому 2007 року плани США щодо розгортання третього позиційного району Національної ПРО на європейському континенті перейшли у практичну площину [9, 9].

Необхідність мати передові ешелони своєї ПРО на Європейському континенті військово-політичне керівництво США обґрунтовувало невідкладним завданням – треба захистити європейських союзників Сполучених Штатів від можливих пусків ракет країн «осі зла» («країн-вигнанців»). До них США у першу чергу відносять Іран та Північну Корею. Згідно з заявами американської сторони, європейська ПРО США ніяким чином не спрямована проти Росії і з огляду на свої обмежені можливості не може загрожувати її потенціалу стримування. Наприклад, під час брифінгу для преси тодішній Міністр оборони США Р. Гейтс сказав: «У Москві добре розуміють, що ті компоненти ПРО, які ми збираємося розташувати в Європі і проводимо зараз з цього приводу переговори, не мають загрози для Європи, не мають загрози для Росії» [10, 2].

Слід підкреслити, що плани Сполучених Штатів щодо майбутнього розташування у Східній Європі елементів американської системи ПРО стали головним чинником сьогодишніх стосунків між США і Росією. Можлива поява поблизу російських кордонів елементів американської системи ПРО не могло залишитися поза увагою російського керівництва. Вперше в історії Сполучені Штати заявили про свої наміри розташувати на постійній основі в Європі не просто частини та підрозділи звичайних збройних сил, а компоненти стратегічного призначення. З боку Російської Федерації була висловлена серйозна занепокоєність планами керівництва США, яка істотним чином впливала не тільки на баланс сил на континенті, але й на всю систему глобальної стабільності загалом.

У травні 2006 року в посланні Федеральним зборам Російської Федерації Президент В. Путін підкреслив: «Ми з вами повинні розбудовувати свою власну домішку міцною та надійною. Тому що ми бачимо, які процеси в світі відбуваються. Як кажуть, «товариш вовк знає, кого їсти». Їсть і нікого не слухає. Та й слухати, виходячи зі всього, не збирається. Куди тільки зникає весь пафос необхідності боротьби за права людини та демократію, коли мова йде про необхідність реалізувати власні інтереси. Тут виявляється, все можливо, немає ніяких обмежень. Але, розуміючи всю гостроту цієї проблеми, ми не повинні повторювати помилок Радянського Союзу, помилок епохи «холодної війни» – ні в політиці, ні в оборонній стратегії» [11, 2].

Можливі заходи Російської Федерації у відповідь на розташування третього позиційного району НПРО США в Європі висловив Президент РФ В. Путін в інтерв'ю журналістам країн «великої вісімки» в червні 2007 року у Хайлігендаммі (Німеччина): «Вперше в історії, хочу це підкреслити, на європейському континенті з'являться елементи ядерного потенціалу Сполучених Штатів Америки. Це просто змінює всю конфігурацію міжнародної безпеки... Певна річ, у нас повинні з'явитися нові цілі в Європі. А які це будуть засоби... Це вже справа техніки: балістичні та крилаті ракети, або це можуть бути зовсім інші системи...» [12, с. 10].

Більш конкретно позицію Росії щодо розгортання американської ПРО в Європі В. Путін роз'яснив 18 жовтня 2007 року у ході «прямої лінії» з громадськістю Російської Федерації: «Ми чітко і ясно сказали всім нашим партнерам, що у випадку ухвали цього рішення без урахування інтересів безпеки Росії, ми будемо здійснювати кроки у відповідь, які б, безумовно, забезпечили безпеку громадян Російської Федерації. Запевняю вас, такі кроки плануються, і ми їх зробимо. Де і що розташовувати – це прерогатива спеціалістів-військових, пере-

дусім спеціалістів Генерального штабу Російської армії» [13, А5].

Варто нагадати, що як відповідь на американські ініціативи щодо розгортання елементів національної ПРО на європейському континенті Російська Федерація прискорила реалізацію програми оснащення російських стратегічних ядерних сил системами озброєння, здатними надійно протистояти ПРО.

Під час свого офіційного візиту до Греції у червні 2007 року Президент Росії В. Путін пояснив російські ініціативи у галузі наступальних стратегічних озброєнь тим, що випробування нових ракет – це відповідь на односторонні, жорсткі і необґрунтовані дії в оборонній сфері партнерів Росії, зокрема на вихід США із Договору щодо ПРО і заплановане розташування елементів американської ПРО в Європі. Відповідні дії Росії, в тому числі й випробування нової зброї були, за словами В. Путіна, «спрямовані на збереження балансу у світі, і це вкрай важливо щодо збереження загального миру та безпеки». Президент РФ заявив, що Росія і надалі буде «удосконалювати свої можливості», однак це лише захисна реакція. «Не ми ініціатори нового витку гонки озброєнь», – підкреслив В. Путін [14, 4].

Переконаність російської сторони у тому, що третій позиційний район американської ПРО в Європі буде загрожувати національній безпеці Російської Федерації, зміцнилася після певних заяв прихильників розгортання елементів НПРО США на початку 2008 року. Наприклад, на слуханнях у Комітеті зі справ збройних сил палати представників Конгресу США Міністр оборони Р. Гейт наголосив: «Окрім ведення війни з глобальним тероризмом, ми повинні протистояти загрозам, з якими стикаються Сполучені Штати через ядерні амбіції Ірану, Північної Кореї та невиразних позицій таких країн, як Росія і Китай, які до того ж здійснюють нарощування своїх озброєнь» [15, 2]. Водночас Прем'єр-міністр Польщі

Я. Качинський, коментуючи майбутнє розташування на території Польщі американських ракет-перехоплювачів, заявив: «Це зміцнить нашу безпеку. Ми повинні пам'ятати, що постійно перебуваємо під загрозою. Росіяни не погодились зі змінами, які відбулися з 1989 року. Вочевидь, вони вважають, що ми перебуваємо у сфері їхнього впливу» [13, А5].

Слід відзначити, що 17 вересня 2009 року Президент США Б. Обама наголосив на внесенні змін в ухвалені його попередником Дж. Бушем-молодшим планів щодо створення системи ПРО у Східній Європі. Ці зміни стосувались структури, складу та порядку розгортання третього позиційного району НПРО США.

Згідно з новим «Європейським поетапним адаптивним планом» (ЄПАП), розгортання європейського сегменту американської ПРО передбачалось здійснити у чотири етапи. На першому етапі (до кінця 2011 року) планувалось розгорнути низку протиракетних комплексів (ПРК) та протиракетних систем (ПРС) щодо захисту від балістичних ракет малої та середньої дальності. На півдні Європи необхідно було забезпечити прикриття декількох районів за допомогою кораблів, обладнаних протиракетними системами. Планувалось також розгорнути в Європі радіолокаційні станції передового базування (можливо, в Туреччині та на Закавказзі), які призначені не тільки для забезпечення корабельних ПРС, але й протиракет глобального використання на Алясці та в Каліфорнії. На другому етапі (до 2015 року) можливості європейської системи ПРО будуть збільшені за рахунок розгортання більш удосконаленої протиракетної «Стандарт-3» модифікації В1 та додаткових інформаційних засобів на території Польщі та Румунії. Крім того, передбачалося розгортання наземного ПРК на базі протиракет «Стандарт-3» на півдні Європи в додаток до корабельних систем. На третьому етапі (до 2018 року) зона захисту Європи від ракет середньої та про-

міжної дальності буде збільшена шляхом розгортання на півночі континенту ще одного аналогічного наземного ПРК. На четвертому етапі (до 2020 року) планувалося забезпечити додаткові можливості захисту території США від міжконтинентальних ракет (МБР), які можуть бути запущені з території Близького Сходу [16].

Новий підхід США щодо створення елементів національної протиракетної оборони викликав повне схвалення всіх країн-членів Північноатлантичного альянсу. Більш того, 20 листопада 2010 року під час засідання Північноатлантичної ради у Лісабоні було ухвалено рішення на засадах елементів американської ПРО створити Європейську протиракетну оборону. У декларації Лісабонського саміту наголошено: «... 36. Загроза, пов'язана з розповсюдженням балістичних ракет, для європейського населення, території та сил НАТО зростає. Оскільки протиракетна оборона становить частину більш широкої відповіді протидії цій загрозі, ми вирішили, що Альянс буде розробляти можливості протиракетної оборони для виконання її ключового завдання – колективного захисту. Мета протиракетної оборони НАТО полягає у забезпеченні повного охоплення та захисту усього європейського населення країн-членів НАТО, їх територій та сил проти зростаючих загроз, пов'язаних із розповсюдженням балістичних ракет... 37. З цією метою ми вирішили, що масштаб сучасної програми щодо спроможності системи управління Активної багаторівневої протиракетної оборони театру воєнних дій буде розширений за межі захисту розгорнутих сил НАТО, для того, щоб також захистити європейське населення країн-членів НАТО, їх території та сили. У цьому контексті американсько-європейський поетапний адаптивний підхід вітається як цінний внесок до архітектури ПРО НАТО...» [17].

Як свідчать зарубіжні інформаційні матеріали, сьогодні на території низки країн-членів НАТО розгорнуті лише окремі елементи інформаційно-розвідувальних та

ударно-бойових систем протиракетної оборони. До них відносяться: засоби ППО провідних держав блоку, а також модернізовані наземні радіолокаційні станції (РЛС) системи попередження про ракетно-ядерний удар системи ПРО США, розташовані у Великобританії (Файлінгдейлз-Мур), Гренландії (Туле) та Норвегії (Варде). Що стосується вогневих засобів, то європейські члени НАТО мають мобільні зенітні ракетні комплекси (ЗРК) далекої дії типу «Петріот» американської розробки (ПАК-2 та ПАК-3), які здатні протидіяти балістичним ракетам малої дальності на кінцевій ділянці траєкторії польоту на відстані до 25 і висоті до 15 км. Отже, ефективних засобів боротьби з міжконтинентальними балістичними ракетами (МБР) та балістичними ракетами середньої дальності (БРСД) країни-учасниці створення ЄвроПРО, за винятком США, не мають. Перспективними планами НАТО передбачено створення системи ПРО з двох ешелонів, яка буде містити космічний та наземний варіанти перехоплення балістичних ракет. До складу наземного ешелону планується ввести наземні РЛС у Великобританії та Норвегії, а також станції передового базування у Туреччині та інших країнах. Основою вогневих засобів будуть американський корабельний комплекс «Іджис» з протиракетами «Стандарт-3» різноманітних модифікацій та його наземний варіант «Іджис Ашор», який передбачається розташувати в Румунії та Польщі [18, 5–6].

Варто відзначити, що стурбованість військово-політичного керівництва Росії щодо розгортання третього позиційного району НПРО США в Європі викликала у адміністрації Сполучених Штатів здивування: в чому причини такої надмірної реакції Росії? Невже обмежена кількість ракет-перехоплювачів у Польщі або Румунії можуть становити будь-яку загрозу щодо російських сил ядерного стримування, які мають тисячі ядерних боєприпасів? У дійсності ж ситуація навколо третього позиційного району американської ПРО та ЄвроПРО дуже

складна, тому навіть російське експертно-аналітичне товариство не має одностайної думки з цього приводу.

На наш погляд, передусім варто нагадати резонансний матеріал двох американських експертів – Кейра А. Лібера та Деріла Дж. Преса, який був опублікований ще у березні–квітні 2006 року в журналі «Foreign Affairs». У ньому вони заявили, що США стоять на порозі фактичної невразливості щодо ядерної атаки з боку Росії та Китаю: «Дуже скоро у Сполучених Штатах з'явиться можливість першим ударом знищити ядерні арсенали далекого радіусу дії, які мають Росія та Китай... Керівництво Росії не може більше розраховувати на те, що сили ядерного стримування, які вони мають, здатні до виживання та будуть застосовані... Ядерні сили США вже сьогодні призначені до завдання першого нищівного удару по Росії та Китаю... Прагненням досягнути ядерної переваги чудово пояснюється стратегія протиракетної оборони... Система ПРО у тому вигляді, в якому вона, скоріш за все, буде розгорнута, має цінність передусім у наступальному, а не в оборонному контексті, тобто у тому випадку, якщо буде діяти не як окремий щит, а як доповнення до сил першого удару» [19].

Думку американських експертів підтверджує зміст «Концепції створення глобальної єдиної системи протиповітряної та протиракетної оборони США», яку розробило американське військове відомство, а військово-політичне керівництво ухвалило на початку XXI століття. Концепція наголошує: «Найкращим методом стримування ворожої загрози є завдання удару, який випереджує, та ураження його засобів до їх пуску. Такі дії полегшать завдання сил активної оборони, зменшать кількість засобів, які можуть брати участь в ударі по об'єктах, що обороняються. Якщо виконання активної оборони з будь-яких причин неможливе (внаслідок передислокації або нестачі сил та засобів), то наступальна операція буде єдиним засобом захисту об'єктів, що обо-

роняються, застосування якого передуватиме заходам пасивної оборони» [20, 1].

Слід також відзначити, що у вересні 2011 року було оприлюднена доповідь незалежних експертів Федерації американських вчених, яка доводить, що ЄвроПРО навіть на рівні 20 відсотків своєї ефективності здатна серйозно зашкодити більшій частині російського ядерного арсеналу, а при стовідсотковому коефіцієнті корисної дії – знищити переважну його частину. Експерти вважають – якщо ракети-перехоплювачі «Стандарт-3» модифікації В1 зі швидкістю 3,3 км/сек будуть в змозі перехоплювати балістичні ракети на висоті 600–700 км, то «Стандарт-3» ВП зі швидкістю 4 км/сек – на висоті 250 км, але на відстані 2100 км, а при швидкості 5,5 км/сек – на висоті 250 км та на відстані до 3300 км, то вони будуть призначені не для боротьби з балістичними ракетами Ірану або Північної Кореї. Їх цілі – російські стратегічні ядерні сили [21, 4].

Стосовно оцінки потенційної загрози ЄвроПРО російським стратегічним ядерним силам (СЯС), то слід відзначити таке: російськими експертами та офіційними представниками морські і наземні протиракетні «Стандарт-3» та радарні на території Європи, стратегічні протиракетні ГБІ на території США разом з радарними системами попередження про ракетний напад розглядаються як загроза потенціалу ядерного стримування Росії. Для стримування ракетних амбіцій Ірану цілком достатньо розгортання в Румунії бази американських протиракет «Стандарт-3». Створення аналогічної бази в Польщі та істотне підвищення швидкості руху протиракет, а тим більше, надання їм стратегічного статусу, тобто можливості перехоплення боєголовки МБР, свідчить про прагнення американської сторони до зміни існуючого балансу сил в сфері стратегічних наступальних озброєнь [22, 7].

При цьому слід врахувати, що, за офіційними даними, до 2015 року військове відомство США буде мати 905 ракет-перехоплювачів, із яких 96% буде розташовано

за межами американської території, в тому числі половина з них – у морських акваторіях, які омивають Європейський континент – на кораблях з ракетами-перехоплювачами «Стандарт-3» [21, 5].

Опоненти процесу розгортання елементів НПРО США в Європі вважають, що сьогодні у США розробляють все більш удосконалені засоби ураження, включаючи протиракетні зі ступенем перехоплення, який роз'єднується. Цілком можливо очікувати, що військово-промисловий комплекс країни, витративши ще декілька десятків мільярдів доларів, дуже скоро створить таку зброю, яка реально дозволить перехоплювати сучасні балістичні боеголовки. Крім того, наявність об'єктів стратегічного озброєння, обладнаних новітніми засобами бойового керування та зв'язку, не виключає подальшого розташування та території цих об'єктів й ударних засобів. При цьому, системно аналізуючи наслідки створення елементів ЄвроПРО, російська сторона змушена враховувати і наявність у США великої кількості високоточної зброї та розвиток нової інформаційно-управлінської інфраструктури збройних сил [23, 3].

Варто підкреслити, що в російському експертно-аналітичному товаристві існують й інші оцінки щодо створення ЄвроПРО.

По-перше, сьогодні для перехоплення однієї недосконалої іранської ракети з простими засобами протидії слід витратити у середньому п'ять протиракет. Російські МБР та балістичні ракети підводних човнів (БРПЧ) обладнані більш ефективними комплексами подолання ПРО. Для перехоплення тільки одного боезаряду необхідно до 10 стратегічних протиракет ГБІ. Тому планувати застосування ракет «Стандарт-3» було б дуже нераціонально [24, 5]. З цього приводу показовою є позиція розробника сучасних російських стратегічних ракет Ю. Соломонова. Він вважає, що «наявний сьогодні та завтра рівень розвитку технологій не дозволяє говорити про ефективність системи ПРО щодо перехоплення страте-

гічних ядерних озброєнь» та стверджує, що «відповідно до потенційних умов бойового застосування ракетно-ядерних озброєнь можливість ефективного використання комплексів стратегічної ПРО просто виключається» [25, 7].

По-друге, ПРО – оборонні засоби, тому заяви щодо їх ударного потенціалу – безглузді. Підозри, що у шахтах Польщі та Румунії будуть розташовані не протиракетні, а БРСД – безпідставні, тому що у БРСД, у порівнянні з протиракетами, зовсім інші масогабаритні характеристики. Їх легко виявити з супутників, та й шахти для їх розташування мають бути більшого розміру, що також легко виявити за допомогою космічної розвідки [26, 3].

Слід відзначити, що вже наприкінці 2011 року США практично завершили першу фазу «Європейського поетапного адаптивного плану», розгорнувши поблизу берегів Європи на кораблях морську систему ПРО у вигляді багатофункціональної бойової інформаційно-управлінської системи «Іджис» з ракетами-перехоплювачами «Стандарт-3», які дозволяють перехоплювати балістичні ракети з дальністю стрільби від 3000 до 5000 км. У вересні того ж року були підписані угоди про розгортання інформаційно-розвідувальних та ударно-бойових засобів ПРО з Туреччиною та Румунією, а також набрали чинності американсько-польські домовленості 2008–2010 років про розгортання повномасштабної операційної бази ПРО США в районі Редзиково-Слупськ поблизу Калінінградської області РФ [20, 4]. Водночас військово-політичне керівництво США, як і раніше, відмовлялося надати РФ офіційні юридичні гарантії неспрямованості системи ПРО проти Росії в майбутньому. З цього приводу 31 жовтня 2011 року міністр закордонних справ РФ С. Лавров заявив: «Наші партнери не дають відповіді на просте та закономірне запитання: якщо плани глобальної ПРО США, яка буде називатися глобальною ПРО НАТО, не спрямовані проти інтересів Росії, чому

неможливо укласти чіткі правові гарантії, які підтверджують, що система не націлена на Російську Федерацію, на наші стратегічні ядерні сили? Відсутність відповіді наводить на думку, що наші партнери не дуже щирісердні» [27, 8].

23 листопада 2011 року Президент РФ Д. Медведєв виступив з телезверненням до США та НАТО, в якому наголосив, що відповідно до ситуації, яка склалася у відносинах між США та РФ щодо розгортання ЄвроПРО, Росія вирішила чинити деякі заходи протидії. По-перше, Міністерство оборони РФ негайно уведе до бойового складу РЛС системи попередження про ракетний напад поблизу Калінінграда. По-друге, у межах створення системи повітряно-космічної оборони Росії негайно буде посилено прикриття об'єктів СЯС. По-третє, стратегічні балістичні ракети, які йдуть на озброєння ракетних військ стратегічного призначення та російського Військово-морського флоту, будуть обладнуватися перспективними комплексами подолання ПРО та новими високоефективними бойовими блоками. По-четверте, Збройним силам РФ поставлено завдання щодо розробки заходів, які забезпечують за необхідності руйнацію інформаційних та управлінських засобів системи ПРО. По-п'яте (у випадку, якщо вищезазначених заходів буде недостатньо), Росія розташує на заході та на півдні країни сучасні ударні системи озброєнь, які забезпечать вогневе ураження європейського компоненту ПРО (зокрема, розгорне у

особливому Калінінградському районі ракетні комплекси «Іскандер». «Будуть підготовлені, а з необхідності – реалізовані й інші заходи щодо протидії європейській складовій американської протиракетної оборони», – підкреслив Д. Медведєв [28, 1 – 2].

Про те, що заява Президента РФ не голослівна, свідчить факт відкриття 29 листопада 2011 року в Калінінградській області РЛС, яка здатна контролювати повітряний простір над Європою та оповіщати про ракетний напад. Під час відкриття РЛС Д. Медведєв заявив: «Я вважаю, що цей крок буде сприйнятий західними партнерами як перший сигнал готовності країни до адекватної відповіді на ті загрози, які несе у собі система ПРО нашим стратегічним ядерним силам» [29, 4].

Таким чином, можна стверджувати, що основні ускладнення в сучасних відносинах між Сполученими Штатами Америки та Російською Федерацією обумовлені не проблемами воєнної безпеки, а полягають в сфері політичних розбіжностей, які виходять за межі проблеми Протиракетної оборони. Вони певним чином перешкоджають повноцінному співробітництву США та РФ у багатьох сферах безпеки, тому що протиракетні системи обумовлюють військову і зовнішню політику сторін та їх стратегічні стосунки. А це, в свою чергу, серйозно перешкоджає процесу розбудови безпечного життєвого простору на Європейському континенті.

ДЖЕРЕЛА

1. Попович О.І. Зовнішньополітична діяльність України в контексті московського Договору 1972 року з протиракетної оборони / О.І. Попович // Аналітично-інформаційний вісник «Схід». – 2008. – № 4. – С. 107 – 112.
2. Попович О.І. Досвід створення Сполученими Штатами Америки системи протиракетної оборони країни протягом 90-х років ХХ століття / О.І. Попович // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 634. – С. 156 – 163.
3. Розвиток європейської системи про: позиція України: аналітична доповідь / Є.В. Малярєвський, А.І. Шевцов, Т.В. Брежнева. – К.: НІСД, 2011. – 57 с.
4. President Makes Announcement on ABM Treaty (“The White House”). – Режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/12/2001112113-4.html>. – Заголовок з екрану.

5. Сокут С. Хождение по ракетно-ядерному кругу // Независимое военное обозрение. – 2003. – 24 – 30 января (№2). – С. 4.
6. Вильданов М., Галкин Д. Создание в ВС США командования противоракетной обороны // Зарубежное военное обозрение. – 2007. – № 3. – С. 10 – 11.
7. Максименков А., Долин М. Основные направления развития РЛС систем предупреждения о ракетно-ядерном ударе и контроля космического пространства США // Зарубежное военное обозрение. – 2007. – № 9. – С. 54 – 58.
8. Мясников В. Противоракетная империя США // Независимое военное обозрение. – 2007. – 20 – 26 июля (№ 23). – С. 3.
9. Суханов П. Американская версия похожа на легенду // Военно-промышленный курьер. – 2007. – 7–13 марта (№ 9). – С. 9.
10. Херхеров С. «Троянский конь» у границ России // Военно-промышленный курьер. – 2007. – 23–29 мая (№ 19). – С. 2.
11. Послание Федеральному собранию Российской Федерации // Российская газета. – 2006. – 11 мая (№ 97). – С. 1 – 3.
12. Полицын А. Создаваемая США проблема для всей Европы // Военно-промышленный курьер. – 2007. – 27 июня – 3 июля (№ 24). – С. 10.
13. Бурлаченко С. Варшава признает, зачем нужна американская ПРО: против России // «2000». – 2007. – 26 октября – 1 ноября (№ 43). – С. А5.
14. Кедров И. Асимметричный запуск «Искандера» // Военно-промышленный курьер. – 2007. – 6 – 12 июня (№ 21). – С. 4.
15. Климов С., Зорин В. Лукавые «партнеры» из НАТО // Военно-промышленный курьер. – 2008. – 23 – 29 января (№ 3). – С. 2.
16. Ворошилов Д. Новый план США по ПРО предусматривает развертывание системы в 4 этапа. – Режим доступа: http://www.gia.ru/defense_safety/20090918/185486982.html.
17. Декларація Лісабонського саміту схвалена Главами держав та урядів, що взяли участь у засіданні Північноатлантичної ради у Лісабоні 20 листопада 2010 року. – Режим доступа: http://www.nato.int/cps/uk/natolive/official_texts_68828.htm/ – Заголовок з екрану.
18. Лумпов В., Вильданов М. Взгляды военно-политического руководства НАТО на проблему создания и развертывания ЕвроПРО / В. Лумпов, М. Вильданов // Зарубежное военное обозрение. – 2011. – № 5. – С. 3 – 7.
19. Рост ядерного превосходства США. – Режим доступа: <http://www.inosmi.ru/wordl/20060502/227155-print.html>. – Заголовок з екрану.
20. Волков С., Дробышевский А. Нужен ли «зонтик» Буша над Европой? // Военно-промышленный курьер. – 2006. – 22 – 28 ноября (№ 45). – С. 1, 9.
21. Козин В. ЕвроПРО: “to be or not to be” / В. Козин // Независимое военное обозрение. – 2011. – 14 – 20 октября (№ 39). – С. 1, 4 – 5.
22. Евсеев В. Угрозы реальные и мнимые / В. Евсеев // Независимое военное обозрение. – 2012. – 20 – 26 апреля (№ 13). – С. 1, 6 – 7.
23. Романец И. Третий позиционный район ПРО США: предназначение – мнимое и реальное / И. Романец // Зарубежное военное обозрение. – 2007. – № 7. – С. 2 – 6.
24. Дворкин В. Пришло время забыть об угрозах ЕвроПРО / В. Дворкин // Независимое военное обозрение. – 2011. – 30 сентября – 6 октября (№ 37). – С. 1, 4 – 5.
25. Брезкун С. Стратегические ошибки от Эйзенхауэра до Корейко / С. Брезкун // Независимое военное обозрение. – 2011. – 25 ноября – 1 декабря (№ 45). – С. 1, 6 – 7.
26. Храмчихин А. Против кого ЕвроПРО? / А. Храмчихин // Военно-промышленный курьер. – 2011. – 26 октября – 1 ноября (№ 42). – С. 3.
27. Блинов А. Решение проблемы ПРО спотыкается о политику / А. Блинов // Независимая газета. – 2011. – 2 ноября (№ 239). – С. 8.
28. Дерябин А., Литовкин В. Гонка вооружений для бедных / А. Дерябин, В. Литовкин // Независимая газета. – 2011. – 24 ноября (№ 256). – С. 1 – 2.
29. Сидибе П. Россия ответила «дешевле и проще» / П. Сидибе // Известия в Украине. – 2011. – 1 декабря (№ 225). – С. 4.